

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย

หลักภาษา และการใช้ภาษาไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤพร รุจิเวช

ผู้ตรวจ

อาจารย์น้ำทิพย์ ชัยวงศ์
อาจารย์สัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล
อาจารย์อนุวัฒน์ วงษ์ราช

บรรณาธิการ

อาจารย์เครือรัตน์ เรืองแก้ว

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-05-5113-2

สงวนลิขสิทธิ์

บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด

พ.ศ. ๒๕๖๗

website : www.iadth.com

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๑๒๕๖/๙ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๑-๘๙๙๙

แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นหนังสือเรียนที่สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จัดทำขึ้นตามหลักการ จุดหมาย มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเรียนเล่มนี้ได้รวมเนื้อหาของสาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๒ การเขียน สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด และสาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทย ไว้ด้วยกันอย่างสมบูรณ์ ครบถ้วนชัดของหลักสูตร มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักภาษาไทย และพัฒนาทักษะการอ่าน เขียน ฟัง ดู พูด จนเกิดสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี และเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น การนำเสนอมีภาพประกอบที่สวยงามเพื่อกระตุ้นความสนใจและสื่อความหมายให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย รวมทั้งแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ส่งเสริมกระบวนการคิด การใช้ภาษา และปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** เล่มนี้ จัดทำขึ้นพร้อมกับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **วรรณคดีและวรรณกรรม** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งนำวรรณคดีที่กำหนดไว้ในประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย รวมทั้งคัดสรรวรรณคดีและวรรณกรรมอื่น ๆ ที่มีคุณค่าเหมาะสมกับวัยมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา

หนังสือเรียน ๒ เล่มนี้ จะใช้ควบคู่กับ **แบบฝึกหัด** รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่มีกิจกรรมหลากหลาย กระตุ้นความสนใจและกระบวนการคิด เชื่อมโยงการเรียนรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาและการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนและแบบฝึกหัด รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชุดนี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสมรรถนะตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร รวมทั้งเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	ก กา นำรู้	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	ตัวสะกดกำหนดเสียงท้ายคำ	๙
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	ไทรยางค์สร้างคำ	๑๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	คำเป็น คำตาย ดุ่ง่ายไม่ยาก	๒๔
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	วรรณยุกต์ สิ่งสำคัญผันอักษร	๓๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	คำพ้อง ต้องพิจารณา	๔๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	คำนาม ใช้เรียกตามชื่อ	๕๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘	คำแทนชื่อ นี่คือสรรพนาม	๖๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙	คำกริยา ลืออาการ	๖๙
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐	คำวิเศษณ์ ขยายคำจำให้แม่นยำ	๗๖
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๑	อ่านเขียนอย่างไร ต้องใช้พจนานุกรม	๘๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๒	ภาษาไทยน่าเรียน ฝึกเขียนด้วยประโยค	๘๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๓	กลอนสี่ วรรคละสี่คำจำได้ง่าย	๙๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๔	คำขวัญเตือนใจ ให้ทำความดี	๙๖
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๕	คำพังเพยและสุภาษิต ให้ข้อคิดสอนใจ	๑๐๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๖	ภาษาไทยมาตรฐาน-ภาษาถิ่น บอกความเป็นไทย	๑๐๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑๗

อ่านได้คล่อง ต้องรู้วิธี

๑๑๑

เรื่องที่ ๑	การอ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว	๑๑๑
เรื่องที่ ๒	การอ่านออกเสียงบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ	๑๒๒
เรื่องที่ ๓	การอ่านจับใจความ	๑๒๖
เรื่องที่ ๔	การเลือกอ่านหนังสือตามความสนใจ	๑๓๓
เรื่องที่ ๕	มารยาทในการอ่าน	๑๓๘

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑๘

เขียนชำนาญ งานสร้างสรรค์

๑๔๐

เรื่องที่ ๑	การคัดลายมือ	๑๔๐
เรื่องที่ ๒	การเขียนสื่อสาร	๑๔๕
เรื่องที่ ๓	การนำแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดไปพัฒนางานเขียน	๑๔๗
เรื่องที่ ๔	การเขียนย่อความ	๑๕๒
เรื่องที่ ๕	การเขียนจดหมายถึงเพื่อนและบิดามารดา	๑๕๖
เรื่องที่ ๖	การเขียนบันทึกจากการศึกษาค้นคว้า	๑๖๓
เรื่องที่ ๗	การเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า	๑๖๘
เรื่องที่ ๘	การเขียนเรื่องตามจินตนาการ	๑๗๓
เรื่องที่ ๙	มารยาทในการเขียน	๑๗๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑๙

ฟัง ดู รู้สนทนา ภาษาสื่อสาร

๑๗๘

เรื่องที่ ๑	การจำแนกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่ฟังและดู	๑๗๘
เรื่องที่ ๒	การพูดสรุปความจากการฟังและดู	๑๘๑
เรื่องที่ ๓	การพูดแสดงความรู้ ความคิดเห็น และความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู	๑๘๓
เรื่องที่ ๔	การตั้งคำถามและตอบคำถามเชิงเหตุผลจากเรื่องที่ฟังและดู	๑๘๕
เรื่องที่ ๕	การพูดรายงาน	๑๘๙
เรื่องที่ ๖	มารยาทในการฟัง การดู และการพูด	๑๙๓

โครงการสัปดาห์วัฒนธรรม

๑๙๖

บรรณานุกรม

๑๙๘

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

ก กา นำรู้

กิจกรรม

อ่านบทนำ สังเกตคำ เพื่อเรียนรู้

ประถม ก กา หัดอ่าน

ข้าไหว้**พระบิดา**
ไหว้**พระอาจารย์**
ข้าไหว้**พระครูเจ้า**
ให้**รู้ที่วิชา**

ไหว้**บาทา**พระชนนี
ใส่**เกศ**ไหว้บาทา
ครูผู้เฒ่าใส่**เกศา**
ไหว้บาทาที่**พระครู**

จาก (ประถม ก กา ประถม ก กาหัดอ่าน ปฐมมลา อักษรนิติ
แบบเรียนหนังสือไทย ของกรมศิลปากร, ๒๕๑๓ : ๗๑)

QR CODE เรื่อง
ประถม ก กา หัดอ่าน

คำที่พิมพ์สีฟ้า
มีส่วนประกอบ
ของคำอย่างไร

เพื่อน ๆ มาศึกษา
มาตรา ก กา และ
วิเคราะห์ส่วนประกอบ
ของคำต่อไปนี้

มาตรา ก กา คือ คำที่มีพยัญชนะต้น
ประสมกับสระ (ทั้งสระเสียงสั้น
และสระเสียงยาว) และวรรณยุกต์
บางคำอาจมีตัวการันต์ แต่ไม่มีตัวสะกด

ตัวอย่าง

คำในมาตรา ก กา สระเสียงสั้น

มะลิ

สละ

เปาะเปี๊ยะ

กะปิ

มะระ

กระบะ

ตัวอย่าง คำในมาตรา ก กา สระเสียงยาว

โลมา

สาลี่

นาเกลือ

ซออู้

เจดีย์

ฝาชี

กิจกรรม

อ่านเขียนคล่อง ต้องฝึกฝน

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

- สะกดคำและบอกความหมายของคำในบริบทต่าง ๆ (ท ๔.๑ ป. ๔/๑)

อาญา	ประชา	เคหา	ยั่วเย้า
ศาลา	ภาระ	ตะกร้อ	พาหะ
มะแม	ยี่โก	ห้วยปี	วิเคราะห์
เผื่อแผ่	ห้วยกะทิ	วิริยะ	ประเพณี
กะโปโล	สุมาลี	สดุดี	ราชินี

❁ พ่อแม่มี**ภาระ**ในการเลี้ยงดูลูก
(ภาระ หมายถึง หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ)

❁ ยุงก้นปล่องเป็น**พาหะ**ไข้มาลาเรีย
(พาหะ หมายถึง ตัวนำ)

❁ ฉันเกิดปี**มะแม**
(มะแม หมายถึง ชื่อปีที่ ๘ ของรอบปีนักษัตร มีแพะเป็นเครื่องหมาย)

❁ เขาเป็นลูกชาย**ห้วยปี**ที่ดูเลื่อง ๆ ทุกคนอย่างดี
(ห้วยปี หมายถึง เกิดก่อนเพื่อน)

❁ ถ้าทุกคนมี**วิริยะ**ในการทำงานย่อมประสบความสำเร็จ
(วิริยะ หมายถึง ความพยายาม ความกล้า)

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

๑. นักเรียนแข่งขันกันหาคำในมาตรา ก กา จากบทอาขยานที่กำหนด ใครหาได้เร็วที่สุดและถูกต้องเป็นผู้ชนะ แล้วร่วมกันบอกความหมายของคำนั้น

พจนานุกรม

พจนานุกรม	อิกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสงคอง	ลำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายล้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา

ผู้แต่ง : สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

จาก (บทอาขยานภาษาไทย ของกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๓ : ๒๖)

๒. นักเรียนแข่งขันกันเขียนคำมาตรา ก กา ที่อยู่ในห้องเรียนหรือรอบ ๆ ตัว ให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนด ใครเขียนได้ถูกต้องมากที่สุดเป็นผู้ชนะ
๓. นักเรียนแบ่งกลุ่ม ร่วมกันแต่งปริศนาคำทายที่มีคำตอบเป็นคำศัพท์ในมาตรา ก กา อย่างน้อย ๕ ปริศนา แล้วลัดกันทายเล่นกับเพื่อนกลุ่มอื่น กลุ่มใดทายได้มากที่สุดเป็นผู้ชนะ

ตัวอย่าง

อะไรเอ๋ย เป็นสัตว์แสนรู้ อยู่ในทะเล รูปร่างคล้ายปลา แต่ไม่ใช่ปลา เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม (โลมา)

๔. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันทำบัตรคำในมาตรา ก กา โดยแบ่งหมวดหมู่เป็น อาชีพ ชื่อสัตว์ ชื่อดอกไม้ ชื่อผลไม้ อย่างน้อยหมวดหมู่ละ ๕ คำ สร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจ แล้วลัดกันออกมานำเสนอ และร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง

พวกเราสามารถสรุปลักษณะสำคัญของคำในมาตรา ก กา ร่วมกันได้ว่า
คำในมาตรา ก กา จะไม่มีตัวสะกด

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

ตัวสะกดกำหนดเสียงท้ายคำ

QR CODE เรื่อง พระอภัยมณีเป่าปี่ห้ามทัพ

กิจกรรม

อ่านบทนำ สังเกตคำ เพื่อเรียนรู้

พระอภัยมณีเป่าปี่ห้ามทัพ

วิเวกวีดกรีดเสียงสำเนียงสนั่น คนขยับยืนชิงตะลึงหลง
ให้หิววาบซาบทรวงต่างง่วงงง ลืมณรงค์รับสู้เงี้ยวพุง
พระโหยหวนครวญเพลงวังเวงจิต ให้คนคิดถึงถิ่นถวิลหวัง
ว่าจากเรือนเหมือนนกมาจากรัง อยู่ข้างหลังก็จะแลชะเง้อคอย

จาก (พระอภัยมณี (ฉบับหอสมุดแห่งชาติ) ของพระสุนทรโวหาร (ภู่), ๒๕๕๕ : ๖๕๕)

เพื่อน ๆ บอกได้ไหมครับว่า คำที่พิมพ์สีฟ้าแต่ละคำ มีส่วนประกอบของคำเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

จากการสังเกต พวกเรามาศึกษาความรู้เกี่ยวกับ
มาตราตัวสะกดไปพร้อม ๆ กันค่ะ

คำที่มีตัวสะกด

คำที่มีพยัญชนะประสมอยู่
ข้างหลังสระ และออกเสียง
รวมกับสระ มี ๘ มาตรา

คำที่มีตัวสะกดตรงตามมาตรา จะมี
พยัญชนะที่เป็นตัวสะกดเพียงตัวเดียว
ได้แก่ มาตรา กง กม เกย เกอว

คำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา
จะมีพยัญชนะที่เป็นตัวสะกดหลายตัว
ได้แก่ มาตรา กก กด กน กบ